

בס"ד, אדר תשפ"א

דבר תורה לפרשת תצוה – ד"ר לאה ויזל

הפרשה מקדישה פסוקים רבים לתיאור בגדי הכהונה לפרטי פרטים, והכל נעשה "לכבוד ולתפארת". התורה מקשרת בין בגדי הכהונה לבין כבוד. אנסה לעמוד מעט על הקשר הכללי בין ביגוד לבין כבוד:

קישור בין כבוד לביגוד ניתן למצוא במקורות רבים, כמו למשל בהקשר של חיוב ללבוש בגדים מיוחדים לשבת. כך מובא בגמ' (שבת ק"ג): "וכבדתו מעשות דרכיך. 'וכבדתו' – שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה: מכבדותי". כלומר, רבי יוחנן נהג לקרוא לבגדיו "מכבדותי".

הביטוי "כבוד" בעברית משמש לשני מושגים שונים: "כבוד" במובן של הדרת כבוד- כבוד בשל תפקיד מיוחד, מעמד או חיוב סוגים של כיבוד [באנגלית: honor] וכבוד במובן של "כבוד האדם" [dignity בלעז]¹. ככלל, הלבוש מייחד את בני האדם ומכבד אותם, בשני המובנים של כבוד. בכל חברה מתורבתת אנשים מתלבשים. ככל שמדובר בבגד שמייצג מעמד רם, מדים או משרה, הבגד משווה ארשת כבוד למי שלובש אותו ומשפיע הן על הלבוש והן על המתבוננים בו. בנוסף, הכיסוי על ידי הביגוד, מאפשר לצד הפנימי של האישיות לבוא לידי ביטוי באופן בולט ולקדושה לחול. לפי זה, שני תפקידים לבגד: לכסות ולכבד. הבגד מסייע להביא לידי ביטוי את צלם האלוקים שבאדם ומבליט את "כבוד האדם" במובנו השני. באופן פרדוקסלי דווקא הכיסוי מגלה את הצדדים הפנימיים, האינסופיים, שהם הם ביטוי לצלם האלוקים שאדם, ומבטיח שלא תודגש גופניות יתר.

קישור מעניין בין התלבשות לכבוד ניתן למצוא בפירושו של הרב קוק לסיפור המוכר ממסכת שבת על האיש שביקש להכעיס את הלל, כחלק מהתערבות על 400 זוז. אותו איש טרחן החליט להכעיס את הלל בכל דרך והגיע אליו עם שאלות קנטרניות בערב שבת בשעה שהלל חפף ראשו. לפני כל מפגש בין השניים מופיע שוב ושוב התיאור לפיו הלל "נתעטף ויצא לקראתו". בכל פעם שהאורח המציק הקיש על דלתו של הלל, הלל הפסיק באמצע מלאכת החפיפה, התלבש ויצא לקראתו. הרב קוק ב"עין אי"ה" רואה בהתעטפות הזו סמל לכבוד. הלל, עוד לפני שהוא יוצא לפגוש באיש ולפני שפונה להושטת עזרה ולהצעת פתרון לשאלה שתוצג לו, מקפיד להתעטף בבגדיו, ובכך להתייחס בכבוד אל עצמו ואל האורח שלו. הוא מכבד את צלם האלוקים שלו עצמו ואת מעמדו וגם ער לדומינטיות של צלם האלוקים אצל אורחו, מעצבן ככל שיהיה. ההתעטפות מסמלת יחס מכבד לשואל, יחס של כבוד למקום ממנו הוא מגיע לשאול את השאלות, לפני קפיצה למתן פתרון. כבוד שמוליד סיוע ממקום שאינו פטרנליסטי. הלל ברוב ענוותנותו מכבד את צלם האדם והאישיות של כל אדם איתו הוא נפגש ומניח שמהו חיובי עתיד לצאת מתוך המפגש הזה. בכך גדולתו של הלל, וזו המשמעות שמייחס הרב קוק לפרט הזה של "נתעטף ויצא לקראתו" עוד בטרם הפציר בו לשאול את שאלתו.

גם במגילה שנקרא השבוע נושא הבגדים מאוד נוכח ומפורט. בשלבים הראשונים מרדכי לובש שק ואפר, ובזמן המהפך, בלילה בו נדדה שנת המלך, מולבש מרדכי בפרטי לבוש מלכותיים, אותם מתאר הכתוב בדיוק רב.

¹ ר' ד' סטטמן, שני מושגים של כבוד, עיוני משפט נד (2001), עמוד 541.

מכל האמור עולה שנושא הביגוד איננו עניין זניח או חסר חשיבות. ההפך הוא הנכון. הפרשה מלמדת אותה עד כמה חשובים פרטים אלו, גם עבור הכהן עצמו. מדי הכהונה מזכירים ללא הרף לכהן מה שליחותו, וכלשון ה'חינוך': "היסוד הקבוע לנו כי האדם נפעל לפי פעולותיו ואחריהם מחשבותיו וכוונותיו, והשליח המכפר צריך להתפיס כל מחשבתו וכוונתו אל העבודה, על כן ראוי להתלבש בבגדים מיוחדים אליה, שכשיסתכל בכל מקום שבגופו מיד יהיה מזכר ומתעורר בליבו לפני מי הוא עובד וזה כעין תפילין שנצטוו הכל להניח לזיכרון...". כהן מתוקף תפקידו זקוק ללבוש מיוחד יותר מאדם מישאלי, אך העקרון של "אחרי המעשים נמשכים הלבבות" ובדומה- העקרון לפיו אחרי ההופעה נמשכת ההתנהלות וההתנהגות, נכונים לכל אדם. מכאן ניתן גם להבין את ההקפדה היתרה על ההופעה החיצונית של תלמידי חכמים. הדבר חשוב להם ולסביבתם, לכבוד תורתם ולכבודם.

יחד עם זאת, יש לזכור שהבגד עלול להטעות; 'בגד' לשון בגידה ו'מעיל' לשון מעילה. אמנם לבגד יש תפקיד כמפורט לעיל, אך כל זאת רק בהינתן שהוא בא כהשלמה לעבודה מוסרית פנימית וכתוספת לה. וכפי שכתב הרמב"ם כאשר מצד אחד הביא להלכה את החובה ההלכתית להקפיד על בגדי כהונה הולמים עדי כי: "בגדי כהונה מצוותן שיהיו חדשים נאים ומשולשים כדרך בגדי הגדולים שנאמר "לכבוד ולתפארת", היו מטושטשין או מקורעין או ארוכין יתר על מדתו או קצרים פחות ממדתו או שסלקן באבנט ועבד עבודתו פסולה"²- עד כדי כך מגיעה חשיבותם! אולם מאידך, הוא מדגיש בספר המצוות, על בסיס הספרי: "והמצוה הל"ג היא שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש ... ואע"פ שהם בתכלית היופי שהם מזהב ושוהם וישפה וזולתם מן האבנים היפות לא יכוין בהם היופי אלא לקיים הצווי שצוה האל למשה לבד"³. אסור לו לכהן ללכת שבי אחרי פארם של הבגדים ולבוא חלילה לידי גבהות לב. על הכהן להתרכז בתפקידו כשליח ה', גם באמצעות הלבוש המיוחד לו.

² רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח, הלכה ד'

³ ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה לג